

РАДНА КЊИГА ВАСПИТАЧА

- Педагошка документација васпитно-образовног рада следи концепцију Основа програма предшколског васпитања и образовања по којој је васпитач креатор програма, истраживач и критичар сопствене праксе
- Педагошка документација првенствено служи васпитачу као непосредном реализатору васпитно-образовног процеса и обухвата: планирање, праћење развоја деце, евалуацију сопственог рада, сарадњу са породицом и локалном заједницом
- Документовање васпитно-образовног процеса за васпитача представља основ критичког преиспитивања сопствене праксе као и схватања програма, детета, учења, дечјег вртића

- Књига васпитно-образовног рада (у даљем тексту: Књига рада) намењена је васпитачима и документ педагошке документације у предшколској установи, која садржи посебна упутства за планирање васпитно-образовног рада за модел А и модел Б
- Сваки васпитач треба да има Основе програма предшколског васпитања и образовања – документ, који је уједно и годишња програмска оријентација

1. ПОДАЦИ О ДЕЦИ И ПОРОДИЦИ- Подаци о деци и родитељима уносе се на почетку године према азбучном реду
2. ЕВИДЕНЦИЈА О ДОЛАСЦИМА ДЕЦЕ- Евиденција доласка деце се води свакодневно са плус или минус. Дневно и месечно присуствовање деце се исказује вертикалном и хоризонталном збиром.

3. ПЛАНИРАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА БЕЛЕШКЕ О ДЕЦИ

- Евиденција података о посматрању деце представља континуиран процес. Почетне белешке на основу посматрања деце, разговора са децом и породицом, васпитач уноси током првог месеца рада са групом и оне су основ за даље планирање васпитно-образовног рада.

Белешке о деци се током године допуњују, ревидирају. Подаци континуираног посматрања, континуираног консултовања са децом и породицом представљају саставни део даљег програмирања васпитно-образовног процеса.

СТРУКТУРА МОДЕЛА А

- Књига рада треба да буде показатељ реалног живота васпитне групе и да превасходно служи васпитачу за увид у дешавања, развој групе и преиспитивање сопственог рада
- У документовању васпитно-образовног процеса васпитач следи циклус посматрање (упознавање и разумевање потреба деце и то не само глобално, него у различитим конкретним ситуацијама и у вези са специфичним циљевима детета или групе деце) – планирање (на основу опаженог и процењеног) – делање (директна и индиректна делања васпитача) и евалуација (процена процеса и ефекта педагошке праксе, која постаје основа за даље планирање)

- Континуирано посматрање и консултовање са децом. Васпитач упознаје децу, „слуша“ децу, тако што посматра њихово понашање у различитим ситуацијама и у различитим деловима дана, вербалне, невербалне реакције, међусобну комуникацију, начин на који граде међусобне односе и односе са одраслима, коришћење материјала (самосталност, разноврсност, начин), реакције на различите инструкције, продукте деце настале у васпитно-образовном процесу, начин на који користе простор вртића...

- Документовање подједнако укључује податке посматрања и слушања деце, њихове предлоге за васпитно образовни рад и њихова претходна, различита искуства из породичног и културног окружења. Посматрање и свакодневно слушање деце је континуиран процес који траје док траје програмирање
- Пошто подаци посматрања и консултовања са децом представљају основу за свако даље планирање, васпитач овим подацима образлаже разлоге за предлагање сваког оквирног плана (теме, пројекта или плана активности у центрима интересовања).

Оквирни план (месечни или двонедељни или недељни)

- Планирање васпитно-образовног процеса може бити тематско, по центрима интересовања, по васпитно- образовним областима, по пројектима
- Оквирно планирање представља предлог који настаје у интеракцији деце, одраслих и средине у којој деца бораве и који се допуњује, мења, адаптира, разрађује у зависности од потреба и интересовања деце
- План се развија оквирно, због тога се не може увек у потпуности предвидети временски период трајања теме или пројекта

➤ Оквирни план садржи:

- образложење предлога или плана на основу података посматрања и консултовања са децом
- скицу теме или подтема или пројекта
- циљ – промене у средини и простору за учење
- план укључивања породице
- план сарадње са локалном средином

➤ У оквирном плану васпитач бележи временски период (датум) на који се предлог плана односи

Дневно планирање

- дневно планирање укључује дневни план и дневну евалуацију васпитно-образовног рада
- дневни план садржи:
 - задатке за децу и задатке за одрасле
 - почетно окупљање групе
 - активности (истраживачко-сазнајне, изражајно-стваралачке, друштвене, животно практичне..) које ће се одвијати у малим групама (које деца бирају), у пару, индивидуално или кроз заједнички рад читаве групе
 - завршно окупљање групе
- васпитач планира у дневном плану своју улогу (у које активности ће се укључити као учесник, посматрач, иницијатор....), као и средства и материјале које ће деца и васпитач користити током дана

- **дневна евалуација је процена односа између очекивања и намера васпитача и дешавања у групи, тока и ефеката васпитно-образовног процеса**
- **Функције дневне евалуације су:**
 1. извор за самоевалуацију, самокритички увид васпитача у оно што би тебало променити у васпитно образовном раду, средини за учење, односу са породицом,....;
 2. извор идеја и предлога деце и васпитача за даље планирање;
 3. преиспитивање разноврсности и кохерентности претходног плана
- У дневној евалуацији васпитач прави критички осврт на дневни план и реализацију на основу којег развија даљи план
- У дневној евалуацији се евидентирају подаци о реализацији и процени активности са родитељима и локалном средином

Питања за евалуацију

- Које су промене биле у односу на план и зашто?
- Које врсте интеракције су деца развијала међусобно током активности?
- Која су деца имала посебних тешкоћа, како им је пружена подршка ?
- За које активности су деца показала посебно интересовање?
- Која питања су деца постављала?
- Баланс активности или зато си неке активности доминирале?

- Које материјале су деца користила?
- Шта су деца предложила за даље?
- Како су деца размишљала о сопственом учењу?
- Шта је деци било важно да нагласе када су представљали своје активности у малој групи?
- Како су родитељи укључени у активности?
- Како су коришћени потенцијали локалне средине у учењу?
- Шта је потребно променити у простору?
- Којих игара се деца играју ?

СТРУКТУРА МОДЕЛА Б

- Васпитно-образовни рад са децом предшколског узраста захтева планско, систематско и целовито остваривање њихових циљева и задатака васпитача, што условљава потребу програмирања, планирања и евидентирања тога рада
- За ту сврху служи предшколска документација у којој се прикупљају, бележе и на прегледан начин приказују сви подаци који су карактеристични и значајни за планирање и евиденцију васпитно-образовног рада и његових резултата.

➤ Њена функција је да:

- помаже васпитачима, као непосредним реализаторима програмских задатака, у организовању и регулисању васпитно-образовног процеса ,да им рад буде систематичан, примерен узрасним и индивидуалним карактеристикама и потребама деце, континуиран и усклађен са Основама програма предшколског васпитања и образовања;
- сведочи о остваривању програмских циљева и задатака васпитача, садржавајући податке о планирању, остваривању и резултатима васпитно-образовног рада, омогућавајући целовитије сагледавање и усмеравање на оно што је битно, ради његовог сталног усавршавања и рационализације;

- омогућава упознавање и процењивање квалитета рада сваког појединог васпитача и установе у којој ради у целини, на основу чега се он може континуирано пратити и вредновати, што обављају стручна тела у установи, надзорничка служба Министарства просвете и научно-истраживачки тимови у складу са одобреним пројектима;
- одсликава проблематику рада у предшколским установама, услове, садржаје, организацију и др. што омогућава боље повезивање са њима и осталих фактора који утичу на развој и учење деце, пре свега, породице, школе, друштвене средине;

Општи распоред дневног боравака у васпитној групи

- Елементи временског распореда, у предшколској установи су:
 - активности по избору деце
 - усмерене и комбиноване активности у просторијама за боравак или на отвореном простору
 - јутарње телесно вежбање и рекреативне паузе
 - време за задовољавање хигијенских и физиолошких потреба, оброци и спавање
- Општим распоредом дневног боравака у васпитној групи се одређује структура и ритам оних дневних активности деце и васпитача које се у сваком дану одвијају у приближно исто време. То су:
 - долазак деце у установу
 - јутарње телесне активности
 - оброци, спавање
 - и одлазак деце кући.

- Посебан распоред осталих активности (по избору деце, усмерених, комбинованих и рекреативних) се планира оријентационо, за сваки дан у дневној скици. При томе се има у виду да свака од поменутих активности има своју функцију и не може се сматрати важнијом од осталих
- Распоред треба да је флексибилан тако да се од планираног, кад год се укаже потреба, може одступити, водећи рачуна о узрастним и индивидуалним потребама и могућностима конкретне деце, условима рада, актуелним збивањима, временским приликама и сл.

- У моделу Б приликом планирања, на горњој половини странице предвиђено је да се упишу свакодневне активности деце и васпитача оним редоследом како су предвиђене, као и временски оквир у коме се обављају
- у доњој половини се бележе напомене- оне се односе на:
 - сезонске измене у општем распореду дневног боравка
 - евентуалне проблеме који отежавају његово остваривање и мере које се предузимају за њихово решавање
 - могуће прилагођавање распореда дневног боравка узрасним подгрупама и појединој деци
 - друге аспекте распореда дневног боравка и његове примене усклађене са дечјим потребама и могућностима, васпитно-образовним циљевима и задацима васпитача, као и захтевима за временски распоред дечјих активности

наведеним у Моделу

Опремљеност средствима и услови за васпитно-образовни рад

- Васпитач треба да сагледа постојање, опремљеност и стање објеката и средстава потребних за обављање васпитно-образовног рада полазећи од захтева за организацију простора, средства и материјале, методичких захтева и сопствених планова и програма
- Да их оцени с обзиром на количину, квалитет и функционалност, што је истовремено и основа за формулисање предлога за могућа побољшања у том погледу, преуређења, иновације и набавке, имајући посебно у виду приоритете које треба остварити у школској години која започиње

Структура и ниво васпитне групе

- У структури и нивоу васпитне групе, наводе се опште карактеристике групе у васпитном и образовном погледу уз указивање на децу којој је потребно посветити нарочиту пажњу због неких посебних карактеристика, било да је у питању обдареност или нека врста ометености (оштећење вида или слуха, телесни или говорни недостаци, неуротске сметње и сл.)
- Као оријентација и критеријум за сагледавање нивоа целине групе, подгрупа и поједине деце, васпитачу служе са једне стране, сазнања из развојне психологије о развојним особинама појединих узраста, а са друге, трајнији и општији васпитно-образовни циљеви по појединим аспектима развоја, наведеним у Моделу Б

- Приликом одлучивања који подаци ће се унети, предност треба дати оним запажањима која ће васпитачу помоћи да што примереније одреди почетни ниво васпитно-образовних циљева и одабере активности које ће организовати са децом, уважавајући оно што је међу њима опште, колико и специфичности свакога од њих
- Упоредо са прикупљањем података о појединој деци тећи ће и поређење међу њима, како би се разврстала у одговарајуће подгрупе, што је значајно приликом дозирања васпитно-образовних циљева и активности, као и констатовања нивоа групе у којем ће по правилу бити речи о овим подгрупама а појединцима само изузетно

Запажања о развоју деце

- Ова запажања су природан наставак претходне целине у којој је описано почетно стање, структура и ниво групе на почетку школске године. Развој деце се прати по оним елементима који су идентификовани на почетку, онда кад се запазе значајне промене било код васпитне групе као целине, подгрупа или поједине деце
- Кад су у питању деца са посебним карактеристикама, бележи се шта је васпитач предузео у вези са њима, са ким се консултовао и сарађивао (од стручних сарадника, стручњака ван установе, посебним институцијама и сл.), као и резултати предузетих мера

Васпитно-образовни рад у септембру

- Планирају се активности које могу на најбољи начин да допринесу укључивању деце у колектив, адаптацији животу у установи као и њиховом бољем упознавању, што је потребно да би се одредио ниво васпитне групе
- По етапама или након планираног, бележи се да ли је и на који начин остварено оно што је планирано, као и најважнија запажања која ће помоћи васпитачу да успешније одреди ниво васпитне групе.

Етапни годишњи план

- Етапно се планира сваки од аспеката развоја: физички, социо-емоционални, когнитивни и развој комуникације и стваралаштва
- Трајање етапа одређује васпитач (препоручује се да то буде отприлике месец дана) и оне не морају бити увек исте (на нову етапу се прелази када се оцени да су остварени најважнији циљеви и задаци претходне етапе)
- У оквиру сваког од аспеката развоја се планирају општији васпитно-образовни циљеви и задаци васпитача (са једне стране циљеви, а са друге, паралелно са њима – задаци). Уколико васпитач сматра за потребно, у оквиру циљева може у извесним случајевима формулисати и тематику уз чију помоћ ће се они остваривати.

Сукцесивни недељни планови

- повезано са предвиђеним васпитно-образовним циљевима и задацима васпитача, којима треба да се обезбеди остваривање ових циљева, бирају се и формулишу активности које треба да уђу у наредни недељни план
- за сваки тип активности (од којих се неке могу повезати по сродности или изузетно, изостављати) бира се по један или два представника, који ће се остваривати у недељи која је на реду. Након избора они се распоређују на пет дана тако, што се води рачуна о могућностима њиховог повезивања и сажимања у васпитно-образовне ситуације

- ово повезивање се може истаћи и визуелно – полукругом који обухвата повезане активности уписане једне поред других
- упркос овом раздвајању, приликом остваривања планираног треба настојати да једна активност произилази из друге и да деца не осећају прекиде међу њима
- приликом распоређивања активности на дане поставља се и захтев да се у сваком дану нађу скупови активности одабраних из развојне зоне која предстоји (како би имале развојни учинак), што свестранијих и разноврснијих (у погледу ангажовања свих дечјих могућности, нарочито физичких и менталних) и да активности имају карактер игре, кад год се за то пружи прилика

- скупови васпитно-образовних ситуација бележе се у подеоке предвиђене за сваки дан у недељи, односно у првих пет подеока
- у последњи шести подеок под називом Запажања о остварењу недељног плана, уписује се осврт на протекли рад у недељи, посебно, значајније активности које су остварене ван планираних, нарочито оне које су организоване захваљујући иницијативи деце, њихових родитеља и др.
- тако се уписује оно што је планирано а није остварено (уз навођење разлога), као и евентуалне напомене о начинима да се протекли рад повеже са оним који предстоји

Сарадња са породицом

- у складу са препорукама наведеним у моделу Б за сарадњу предшколске установе са породицом пригодно се, по етапама, планирају обици и садржаји ове сарадње и евидентира њихово остваривање
- посебно се подстичу и узимају у обзир иницијативе које долазе од родитеља.
- сарадња се планира и обавља у виду :
 - обостраног информисања васпитача и родитеља о развоју детета, животу и раду у васпитној групи и породици, као и остваривању циљева васпитно-образовног рада

- упознавање са савременим сазнањима о развоју, васпитању и образовању деце до којих се дошло у педагогији, психологији, социологији, антропологији, медицини и др.
- непосредног укључивања родитеља у васпитно-образовни рад

Сарадња са основном школом

- У складу са препорукама наведеним у Моделу Б за повезивање између предшколског и основно-школског васпитања и образовања и сарадњу између предшколске установе и школе и пригодно се, по етапама, планирају облици и садржаји ове сарадње и евидентира њихово остваривање
- Сарадња се планира у виду:
 - заједничких састанака актива васпитача припремних група и учитеља првог разреда
 - међусобног посећивања и континуираног међусобног информисања стручњака из обеју институција
 - заједничких коришћење просторија, терена и инвентара
 - заједничких излета, приредби и манифестација деце, посета будућих ђака школи, договора са њиховим родитељима и др.

Сарадња са локалном заједницом

- У складу са препорукама наведеним у Моделу Б, за отварање према локалној заједници и сарадњу са њеним представницима, пригодно се, по етапама, планирају облици и садржаји ове сарадње и евидентира њихово остваривање
- посебно се подстичу и узимају у обзир иницијативе које долазе од представника друштвене средине
- сарадња се планира и обавља у културним и јавним институцијама, друштвеним организацијама, предузећима и са приватним лицима и односи се на што већи обухват предшколске деце најразноврснијим облицима предшколског васпитања и образовања, задовољавање њихових потреба у складу са могућностима локалне заједнице у којој одрастају и уз стално усавршавање основних и пратећих делатности установе којој локална заједница обезбеђује повољне **услове за деловање**

Стручно усавршавање васпитача

- Пригодно се, по етапама, планирају и евидентирају облици стручног усавршавања на свим нивоима: индивидуално и стручно усавршавање, стручно усавршавање на нивоу установе, као и нивоу других институција које доприносе стручном усавршавању
- Планира се и евидентира учешће на семинарима, у разним облицима размене искустава, сусретима, посетама, у стручним активним и радним групама, сарадња са центрима за ликовно и музичко васпитање, развој говора, саобраћајно васпитање и друго

➤ Такође се бележи и допринос васпитача стручном усавршавању својих колега, менторски рад са приправницима, угледни васпитно-образовни рад, сарадња са кадровским школама и истраживачким тимовима, просветно-педагошким институцијама, Министарством просвете, радови објављени у стручној штампи и сл.

Напомене

- Нарочито је важно узимати у обзир сезонске, као и остале конкретне услове у којима се ради, тако да ће нпр. када је лепо време деца више времена проводити на ваздуху бавећи се оним активностима које омогућује боравак у дворишту, шетње по парку и других објеката у месту или околини, а када временски услови захтевају налазиће се више у просторијама, што сугерира и одређене другачије типове активности. Отуда се не може очекивати да ће распоред дневног боравка у васпитној групи бити сваког дана по свему исти, нити га је могуће стандардизовати за све васпитне групе, већ само захтевати да се оријентационо води рачуна о свим васпитно-образовним активностима, њиховим циљевима и програмским начелима и задацима.

➤ Општије циљеве и задатке треба разликовати од „општих“ циљева и задатака и захтева за установу и васпитача, наведених од стр. 21. До стр. 28. Модел Б, који су трајног и непрекидног карактера односећи се на читав васпитно-образовни рад и боравак деце у установи, што значи да међу њима не треба правити избор и одређивати приоритете. Општији циљеви и задаци (за разлику од посебних, који се односе на поједине васпитно-образовне ситуације или њихове детаље) имају шири обухват, најчешће на нивоу неког од аспеката развоја или врсте активности, а бирају се и формулишу на основу текста Модела Б од 29. стр. до краја

- Врсте активности су наведене на стр.29. Модела Б (нпр.телесне, еколошке, музичке и др.) а типови активности, су подкатегорије које се јављају унутар неких од њих (нпр.унутар ликовних активности се као типови јављају: цртање, сликање, пластично обликовање).
- Недељно бележење не значи да се увек планира само пет дана унапред (што као неки крути оквир, не би одговарало тематском програмирању и планирању којем се тежи) већ се може планирати и за више дана, од којих неки спадају у наредну недељу или чак дужи временски период. Осим тога, важно је истаћи да оно што је планирано представља обавезу за васпитача само ако се не јаве оправдани разлози за његово мењање, што зависи од актуелних потреба и могућности деце, иницијатива које дођу до њих, њихових родитеља и локалне средине, промењених услова рада итд.

- васпитно-образовне ситуације се добијају сређивањем и уобличавањем представника појединих типова активности. На пример: разликовање укуса се за време обеда 12
- повезује са разликовањем мириса или се „произвођење“ боја мешањем наставља остављањем отисака шаке умочене у боју. 6 Из недељног плана, који садржи васпитно-образовне ситуације за сваки дан, њиховом разрадом и уобличавањем добијају се дневни програми и планови. Они се остварују у сваком тренутку боравка деце у установи (у неким случајевима и ван овог времена, нпр. код куће, приликом породичних излета, на путу до установе и сл.), што значи кроз активности по избору деце усмерене и комбиноване активности, рекреативне активности, за време обеда, пред спавање и после њега, чекајући родитеља и др.

➤ уколико се одлучи за поједине васпитно-образовне ситуације разради дневну скицу планирајући распоред времена за тај дан у складу са утврђеним режимом дана и водећи рачуна о конкретној деци у својој групи, васпитач може да формулише посебне васпитно-образовне циљеве и своје задатке у вези са ситуацијом, разради садржаје активности и структурира их у складу са методичким захтевима, одабере методе, облике, средства и објекте васпитно-образовног рада, као и њихову организацију, уз временски распоред секвенци. Такође, он може да предвиди начине на које ће деца бити мотивисана за активност, на коју ће активност бити привођена крају и повезивана са наредном активношћу и др.

➤ Дневно програмирање и планирање будући да спада у личну документацију васпитача, не обавља се у Књизи рада васпитача и нема прописану форму, што значи да његов обим, садржај и структуру одређује васпитач, зависно од низа специфичних фактора (врсте и садржаја васпитно-образовних ситуација, предвиђених метода, препорука стручних сарадника, сопствених искустава итд.). Изузетак би представљали васпитачи-приправници, који се о начину дневног планирања договарају са својим ментором и стручним сарадницима.

➤ Васпитачи који се определиле за Модел Б, треба да предвиде прво простор за следеће целине: општи распоред дневног боравка, опремљеност средствима и услови за васпитно-образовни рад, структуру и ниво васпитне групе, запажања о развоју деце и васпитно-образовни рад у септембру. Преостали простор распоредиће за: етапни годишњи план, сукцесивне недељне планове, сарадњу са породицом, основном школом и локалном заједницом

САРАДЊА СА ПОРОДИЦОМ

- Васпитач уноси оквирни план за сарадњу са породицом након упознавања потреба и консултовања са породицом. Током године ревидирају се делови плана у складу са променама потреба породице или у складу са новим могућностима, које са породицом гради васпитач и предшколска установа. Податке о реализацији и евалуацији сарадње са породицом васпитач води у оквирном плану односно дневној евалуацији васпитно образовног процеса.

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ

- **Васпитач уноси податке о свом индивидуалном плану стручног усавршавања и потребној литератури. 13**
- Током године, васпитач уноси податке о реализованим активностима у области стручног усавршавања (Активи, Већа, семинари, трибине, учешће у истраживачким пројектима...) као и коришћену литературу за свој професионални развој.

ЗАПАЖАЊА О ПРЕГЛЕДУ КЊИГЕ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

- Запажања о прегледу Књиге рада садрже констатације да ли су подаци предвиђени упутством благовремено и тачно унети. По прегледу Књиге рада уписати датум прегледа и ставити читак потпис са назнаком: директор, помоћник директора, или лице-ца које-ја је овластио директор. Књигу рада у току радне године прегледати најмање два пута. Када се заврши радна година Књига рада се обавезно оверава потписом васпитача и директора предшколске установе, најкасније 31. августа текуће године.

➤ У документовању васпитно-образовног процеса неопходан је заједнички рад васпитача на нивоу васпитне групе, као и тимски рад на нивоу установе, кроз које се остварује размена искустава и доприноси критичком преиспитивању сврхе документације о васпитно образовном раду.